

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – К., 1994. – Кн. 3. – 335 с.; Михальченко Н.И. Украинское общество: трансформация или лимитроф Европы? – К.: Институт социологии НАНУ, 2001.
2. Шептицький А. Як будувати рідну хату? // Українське відродження і національна церква. – К., 1990. – С. 80.; Ленчик В. Визначні постаті української церкви: митрополит Андрій Шептицький і патріарх Йосиф Сліпий. – Львів, 2001.
3. Патріарх Філарет: Хресною дорогою заради Української Церкви: Присвячується 75 – літтю з дня народження Святішого Патріарха Київського і всієї Русі Філарета. – К., 2004.
4. Історія релігії в Україні: Навчальний посібник А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б.О. Лобовик та ін.; За ред. А. Колодного, П. Л. Яроцького. – К., 1999.
5. Щеткина Е. Блаженнейший митрополит Владимир: «Каждый имеет свои – неповторимые – отношения с Богом» // Зеркало недели. – 2007. - № 7. – 24 февраля.
6. Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української Православної Церкви. – К., 1993. – Т. 1.
7. Машенко С.Т. Українські мислителі XVII – XVIII ст. на Чернігово-Сіверщині. – Чернігів., 2003.
8. Баранович Л. Меч духовный. – К., 1666.
9. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».
10. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть. – М., 2000.
11. Андрущенко В. Організоване суспільство // Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006.
12. Євдокимова Т.В. Релігія в суспільно-політичному житті України: історія і сьогодення. – К., 2000.
13. Андрущенко В. Організоване суспільство / Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006.
14. Шуба О.В. Релігія в етнонаціональному розвитку України (політологічний аналіз). – К. : Криниця, 1999.
15. Борошенець Т. Бог один, а шляхів до нього 55 // Віче. – 2007.
16. Щетина Е. Блаженнейший митрополит Владимир: «Каждый имеет свои – неповторимые – отношения с Богом» // Зеркало недели. – 2007. – № 7. – 24 февраля.

Пономаренко О.В. РЕЛИГИОЗНЫЕ МОТИВЫ В ИСТОРИИ УКРАИНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

Статья посвящена проблемам взаимодействия религии и политики в Украине в разные исторические периоды.

Ключевые слова: религия, политика, общество, украинское государственное строительство.

Ponomarenko O. V. RELIGIOUS MOTIVES IN THE HISTORY OF UKRAINIAN STATE-BUILDING

The article is devoted to the problems of interaction of religion and policy in Ukraine.

Key words: religion, politics, society, the Ukrainian nation-building.

УДК 930.2(477.43)»19»(092)

Я.І. Хаврук

ДЕРМАНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК В КОНТЕКСТІ РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КНЯЗЯ В.К. ОСТРОЗЬКОГО

У статті розглянуто дерманський осередок в контексті релігійно-культурної діяльності князя В.К. Острозького.

Ключові слова: дерманський осередок, релігійно-культурна діяльність, князь В.К. Острозький.

У 1602 р. Острозький релігійно-культурний осередок переносить свою діяльність у Дерманський Троїцький монастир. Тут же й організовується друкарня щодо того, з чим це було пов'язано, в літературі існують різні припущення. Чимало дослідників вважали, що це було викликано загостренням міжконфесійної боротьби, пов'язаної із введенням унії. Мовляв, у таких умовах в Острозі осередок не міг нормально функціонувати, тому його й перемістили в більш спокійний та тихий Дермань [1, 2]. Однак така думка видається малоімовірною, оскільки Острог було приватним містом і у своїй резиденції В.-К. Острозький здатний був забезпечити такі порядки, в т.ч. і в плані міжконфесійних відносин, які видавалися йому прийнятними.

Більш вірогідною видається думка Я. Ісаєвича, що в цьому важливу роль відіграли сімейні стосунки в родині Острозьких: передбачаючи католицизацію нащадків, старий князь вирішив перенести релігійно-культурний осередок у Дерманський монастир [3, 4].

На нашу думку, переважно сімейні обставини й відіграли основну роль у цьому перенесенні. У останні роки XVII – на початку XVIII ст. В.-К. Острозький, маючи уже вік за 70 років і розуміючи, що йому лишилося небагато жити, вирішив розподілити свої маєтності між двома синами – Янушем та Олександром. Документально це було закріплено в акті поділу 1603 р. [5]. За цим актом передбачалося, що Острог буде поділений між цими двома нащадками, відносини між якими були ворожими. У такій ситуації для нормального функціонування осередку дійсно виникли певні загрози, тому його перенесли в Дерманський монастир, який мав належне майнове забезпечення й входив у систему церковних володінь. Відомий документ від 24 травня 1597 р., у якому йдеться про те, що до володінь Дерманського Свято-Троїцького монастиря належали села Дермань, Кунин, Коршів, Білашів, а також половина малого Мізочика [6, арк. 259], які становили компактну територіальну одиницю з досить добрими чорноземними ґрунтами.

9 червня 1602 р. монастир отримав грамоту від В.-К. Острозького, згідно з якою став спільножительним, тобто зі спільним майном, строгими правилами співжиття. До монастиря приймалися не лише ті, хто визнавав ці правила, а й ті, які приходили до наук, тобто навчання, зокрема, студювання мов «словенської», грецької та латинської [7, с. 37]. У передмові до виданого в Дермані «Охтаїку...» зазначалося: «Монастырь свой, называемый Дерман, зо всеми достатками отлучил, на киновию его фундувал, і иноком отдал, на згромажене до него людей богобойных і чернцов святобливых в животе и ученых, которым то і друкарню придал, абы двояко і трояко пожиточными церкве і віре святой были, едины молитвами святыми помагаючи, як Солуняне Апостолу Павлу, а другіе животом святобливым приклад даючи тым, которые хочут спастися, а досконалые наукою і письмом, а звлаща друкованемь книг свитячи всем, подобячися старым святым инокомь, которыхь працы в писме і по нынешній день явны, для которых і хвалены суть» [8, арк. 12). Тобто, з огляду на ці слова, у монастирі умовно існувало три категорії ченців – ті, які молилися; монахи, що вели святоблिवий спосіб життя, і, нарешті, люди, що займалися наукою, написанням праць та книгодрукуванням.

У даному випадку варто зазначити, що такий монастир із названим складом монастирської братії виглядав незвично на фоні тогочасних православних монастирів України. С.Горін, який детально дослідив діяльність тогочасних волинських монастирів, дійшов до такого висновку: «Обителі, котрі фактично існували як родинні бенніфіції, моли, згідно з уявленнями їхніх фундаторів, спасати душі патронів та їхніх родичів за посередництвом чернечих молитв, а також служили місцем їхнього поховання. Шпиталі, школи, друкарні менше цікавили ктиторів, а якщо й цікавили, то поза монастирськими мурами. Нагадаємо, що обителі перебували в цілковитій залежності від своїх патронів, в т.ч. матеріальній, і, мабуть, просто не виробили традицій активного впливу на соціум» [9, 10].

Ігуменом Дерманського монастиря став Ісакій Борискович – один із видатних діячів Православної Церкви в Україні кінця XVI – початку XVII ст. Існує думка, що в молоді роки він став послушником Печерського монастиря в Києві. Брав активну участь у боротьбі з Берестейською унією. Після укладення унії львівський єпископ Гедеон Балабан, який разом із В.-К. Острозьким був одним із лідерів антиуніатського табору, послав Ісакія до православних осередків на Схід за інструкціями, матеріалами, директивами. Через нього Г.Балабан передав олександрійському патріарху Мелетію Пігасу нове видання книги П.Скарги «Про єдність церкви божої...» Мелетій цю книгу через Ісакія послав на Афон, сподіваючись, що там її розбере та оцінить І.Вишенський [11,12]. Побував тоді Ісакій і в інших православних осередках Сходу: Константинополі, Єрусалимі. Тому не дивно, що такий людині доручили організацію Дерманського осередку.

Надалі І.Борискович був одним із засновників Луцького Хрестовоздвиженського братства, був висвячений патріархом Теофаном у 1620 р. на луцького і острозького єпископа. На думку П.Кралука, він є автором твору «Совітованіе облагодчестіи» (поч. 20-их рр. XVII ст.) [13], де, зокрема, пропонувалося повернути з Афону Івана Вишенського та Кипріяна – відомого грециста, що працював у Острозі й Дермані [14].

У Дермані вдалося зібрати ґроно видатних інтелектуалів, які працювали на користь Православної Церкви. Однією з найзначніших фігур серед них був Даміан Наливайко. Ймовірно, ще в дитинстві він разом із сім'єю опинився в Острозі, навчався в Острозькій

.....
академії, міг там працювати. У документах згадується як священник в Острозі. Ревно відстоював права православ'я, був умілим проповідником. Разом зі своїм братом Семерієм Наливайком здійснював напади на мастки прихильника унії луцького та острозького єпископа Кирила Терлецького. Був учасником Берестейського антиуніатського собору 1596 року та сповідником В.-К. Острозького і мав на нього чималий вплив.

Про антиуніатську налаштованість Д.Наливайка навіть склали легенди: ніби він наказав не ховати його тіла у церкві чи біля неї, бо прийдуть поляки і повідбирають церкву, а він не хоче, щоб навіть його останки лежали біля них. У Дермані Д.Наливайко керував друкарнею, редагував твори, призначені до друку, перекладав і писав [15].

До не менш колоритних постатей Дерманського осередку варто віднести Кипріяна, відомого своїми перекладами з грецької мови. Походив він, очевидно, з Острожчини. У списку перекладу трактату Гавриїла Севера «Синтагматікон...», який був зроблений Кипріяном, вказано прізвисько перекладача «Розв'яніцький». Тобто, ймовірно, його родове коріння було в селі Розваж, що неподалік Острога. У передмові Захарії Копистенського до «Бесід на 14 послань апостола Павла» Іоанна Златоуста, виданих у друкарні Києво-Печерського монастиря 2 квітня 1623 року, про Кипріяна сказано, що він «суца от града Острога» (тобто народився чи жив там) і «любомудрствовавша» («в Єнетіях же и Патавії», тобто Венеції й Падуї). Також у цій передмові відзначено, що він добре знав грецьку мову [7]. Тобто, схоже, що спочатку освіту Кипріяна здобував у Острозькій академії, де міг навчитися греки, а потім вдосконалювати свої знання в Італії, оскільки там існували значні осередки грецистики.

Наступний епізод у житті К. був пов'язаний з Дерманським монастирем. Кипріян стає одним із діяльних членів культурно-освітнього осередку і здійснює низку важливих перекладів з грецької мови. Першим відомим перекладом Кипріяна є переклад збірки «Пчола», який був завершений 29 березня 1599 року в Дермані [7]. Ця збірка була складена у Візантії в XI ст. й містила близько 2500 висловів античних авторів, отців церкви, візантійських письменників, уривків із Біблії. Існували переклади «Пчоли» з часів Київської держави, однак Кипріян їх проігнорував. Переклад здійснив, ймовірно, з грецького видання 1546 р., опублікованого Конрадом Гесснером у Цюріху.

До складу Дерманського релігійно-культурного осередку входили ще такі відомі діячі, як Іов Борецький [15], що згодом став митрополитом київським, а також Іов Княгиницький [7], який був засновником відомого Скиту Манявського – опори православ'я на Прикарпатті.

Дослідники припускають, що першим дерманським виданням була книга Мелетія Пігаса «Диалогъ албо розмова о православной и справедливой віре единой», що побачила світ у 1603 р. Наприклад, такої думки дотримувався К.Копержинський [16]. Опосередкованим підтвердженням цього є те, що в липні 1602 р. В.-К. Острозький просив львівських братчиків переслати йому грецький друкарський шрифт, оскільки він хотів «Розмову» от блаженного Мелетія противу схизматиком и прочім сектатором написаную в друк по грецку и по руску пустити» [17]. Перше грецьке видання цієї публікації вийшло у Вільно в 1596 р. Дерманське видання не дійшло до нас, однак його існування засвідчує каталог книжкової колекції П.Демидова, яка згоріла в Москві у 1812 р. [18]. «Диалог...» мав полемічне спрямування, і його видання варто сприймати в контексті антиуніатської боротьби. Проте сумнівно, що воно мало помітний наклад і розповсюдження. Зрештою, нічого тут дивного немає. Полемічні твори, написані на злобу дня й орієнтовані на невелику кількість книжників-інтелектуалів, як правило, не мали великих тражів.

Першим відомим друком Дерманської друкарні вважається «Лямент дому княжат Остроських...» [19] над померлим князем Олександром Острозьким. До нас дійшов лише один примірник цього видання, який зберігається в Народній бібліотеці у Софії. На титулі вказана дата 2.XII. 1603 р. Однак це дата смерті князя й сумнівно, що в цей день твір побачив світ. Найімовірніше, що він вийшов до 2-го лютого 1604 р. – дня поховання цього можновладця [7].

Подібного стибу вірші на похорон отримали поширення в польській, а, відповідно, й в українській літературі того часу. У них, як правило, зверталася увага на чесноти померлого; померлий же звертався з уявними словами до родичів, нащадків; відповідно, вони зверталися до нього. Не є в цьому плані винятком згаданий «Лямент...». У ньому небіжчик звертається до дружини, товаришів, синів, слуг, усіх посполитих. Є й тут звернення князя Януша до свого покійного брата.

Даний твір традиційно приписують Д.Наливайку, хоча у виданні його ім'я ніде не значиться. Однак варто зазначити, що в творі присутні сильні традиціоналістські акценти,

заклики до захисту православної віри. Так у зверненні батька до синів йдеться мова про православні традиції дому Острозьких, висловлюється надія, що жоден із синів князя не стане апостатом, тобто зрадником.

Одним з головних видань Дерманського осередку став «Охтаік, сиріч осьмогласник...» [8] – богослужбове видання, яке включало в себе чинопослідування вечірні, повечір'я, вранішньої та літургії, змінні впродовж року. Усі піснеспіви розділені на 8 гласів, звідки утворилася й назва. Автором твору вважається Іоан Золотоуст. «Октоїки» («Осьмогласники») широко використовувалися у Православній Церкві. Як і острозькі видання, дерманський «Охтаік...» містив передмови (віршовані й прозові) і післямову. На титулі книги зазначено початок друкування (12 квітня 1603 року), а в післямові – дату закінчення (12 вересня 1604 року). На звороті титулу вміщено герб В.-К. Острозького та вірші на герб українською книжною мовою. Це засвідчує про значимість цього видання для князя.

Передмова без підпису подана паралельно старослов'янською та українською мовами. У післямові вказано, що книга надрукована «въ общомъ манастыри Дермани» коштом і накладом монастирським при ігумені Ісакію (Борисковичу). На нашу думку, така вказівка не є випадковою. Вона засвідчує, що В.-К. Острозький створив для Дерманського монастиря відповідні умови, які дозволяли цій обителі самостійно займатися видавничою та культурною діяльністю. Це опосередковано підтверджує нашу думку, що В.-К. Острозький переніс діяльність релігійно-культурного осередку в церковні володіння, щоб у такий спосіб забезпечити йому відносну самостійність.

Післямова до «Охтаіка...» підписана «Даміанъ недостойныи прозвительъ», тобто Д.Наливайко. На останній сторінці післямови йдеться про смерть князя Олександра Острозького 2 грудня 1602 року. Ця подія для багатьох православних українців стала трагедією. Адже в особі Олександра вони бачили майбутнього лідера «православної партії». Власне, він таким уже й був, заступаючи старого князя.

Останнє відоме дерманське видання «Листъ Мелетія, святійшого патріархи александрійського до велебного єпископа Іпатія Потія, будучого еще на тот час єпископа володимерского о отступленіи его з напоминачем отцевским до него писаний» [20]. Твір вийшов друком 6.02.1605 р. «в манастыри Дерманьскомъ». При цьому зазначено, що лист був написаний у Олександрії в році 7108-му від створення світу (1599-му р. від Різдва Христового). Переклад цього листа здійснив Іов Борецький. Видання містило передмову, підписану «Даміанъ, недостойный презвительъ», тобто Д.Наливайко. Був там також вірш на герб Острозьких. Твір, як бачимо, мав полемічний характер. Мета його – повернути високого церковного ієрарха, одного з ініціаторів унії в лоно православ'я. Зберігся «Листъ...» лише в кількох примірниках. Це дає підстави вважати, що твір вийшов невеликим накладом [3].

Характеризуючи діяльність Дерманського осередку, можемо константувати: по-перше, його створення було викликане прагненням забезпечити діяльність православних інтелектуалів, перенісши їхню діяльність із Острога, що мав бути поділений між нащадками В.-К. Острозького, в церковне володіння, яке б забезпечило цьому релігійно-культурному осередку певну автономність; по-друге, Дерманський осередок продовжив традиції Острозького, що, зокрема, виражалося в інтересі до видань богослужбової літератури («Октаіх...»), а також творів полемічного характеру («Диалогъ...» та «Листъ...» М. Пігаса). Отже, діяльність цього осередку була спрямована на вдосконалення церковного життя.

Щоправда, функціонування Дерманського осередку не була тривалим. Воно припинилася в 1605 р. Можливо, це було пов'язано зі смертю Олександра Острозького й активізацією його батька після цієї смерті. Старий князь, переживши важку хворобу (очевидно, інсульт), ніби відродився і почав активно діяти проти уніатів. Імовірно, саме тоді він знову захотів мати під рукою православних інтелектуалів та спрямовувати їхню діяльність.

Однак, незважаючи на недовготривале функціонування Дерманського осередку, не варто недооцінювати його значення. У Дермані був створений (хай навіть на короткий час) такий тип монастиря, ченці якого активно займалися релігійно-культурною та освітньою діяльністю. У монастирі функціонувала друкарня, науковий гурток, формувалася школа. Подібний релігійно-культурний осередок з часом виник у Києво-Печерській лаврі. І тут велику роль відіграли вихідці з Острога та Острожчини. Можливо, також подібний тип монастиря міг сформуватися в Почаєві, який знаходився неподалік від Дерманя і де настоятелем на початку XVII ст. був Іов Залізо, що перед тим був чернцем у Дубно. У 1618 р. у Почаївському монастирі працювала

.....
друкарня Кирила Транквіліона-Ставровецького [21, 22-23]. Однак потужним релігійно-культурним осередком цей монастир став пізніше, у XVIII ст..

Характеризуючи релігійно-культурну діяльність В.-К. Острозького, можемо дійти наступних висновків:

1. Релігійно-культурна діяльність князя була продовженням тих традицій, які існували в родині Острозьких. Водночас саме за часів В.-К. Острозького ця традиція зазнала помітної трансформації, що було викликано чинниками ранньомодерного часу.

2. На релігійно-культурну діяльність В.-К. Острозького помітний вплив справила т.з. третя комунікативна революція, пов'язана з появою книгодрукування і першого засобу масового комунікування (друкованої книги). Саме В.-К. Острозький заснував на українських землях одну з перших друкарень, діяльність якої мала довготривалий та системний характер.

3. Друкована продукція заснованої В.-К. Острозьким друкарні мала переважно релігійний характер. Це біблійні тексти, богослужбові книги, твори східних Отців Церкви, полемічні антикатолицькі та антиуніатські твори, а також навчальна література (букварі).

4. Найзначнішим виданням Острозької друкарні, яке було створене при безпосередній участі В.-К. Острозького, стала Біблія 1580-1581 рр. Це був не лише шедевр друкарського мистецтва, але також складна наукова праця, яка вимагала і значних затрат, і значних коштів. Острозька Біблія стала першим у світі виданням Біблії, при укладенні якої використовувалися різноманітні тексти (Спетуагінта, Вульгата, старослов'янські, чеські, польські та інші). Ця книга засвідчила великі культурні можливості Православної Церкви України, а також те, що ця Церква здатна протистояти католицькій та протестантській експансії.

5. Підготовка до видання Острозької Біблії стала важливим чинником у заснуванні Острозької академії, фундатором якої був В.-К. Острозький. Ця академія була першим навчальним закладом вищого типу на теренах Східної Європи. В умовах того часу діяльність школи переважно була орієнтована на підготовку кадрів священнослужителів Православної Церкви, хоча в ній навчалися люди, які з часом зробили світську кар'єру.

6. Освітня й видавнича діяльність, яка фактично відбувалася в контексті церковної діяльності В.-К. Острозького, передбачала створення на українських землях сильної церковної структури, яка могла бути лідером у православному світі й конкурувати із західною (католицькою та протестантською) експансією.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Лопачька Н. Дерманський монастир та міжконфесійна боротьба на Волині в кінці XVI – першій половині XVII століття // Дис.... канд. істор. наук. – Острог, 2007. – 219 с.
2. Ф.2227: Колекція документів Волинського музею. – Оп.1. – Спр. 475.
3. Исаевич Я.Д. Преемники первопечатника. – М.: Книга, 1981. – 191 с.
4. Ф.182: Колекція документів канцелярії Київських митрополитів. – Оп.2. – Спр.81.
5. Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII століття / Упоряд. Атаманенко В.Б. – К.-Острог-Нью-Йорк: Українське історичне товариство, 2004. – 383 с.
6. Ф.370: Дубенський повітовий суд. – Оп.3. – Спр.100.
7. Мицько І. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576 – 1636). – К.: Наукова думка, 1990. – 190 с.
8. Охтаїк... – Дермань, 12.IX 1604. – 335+1 арк.
9. Горін С. Монастирі Західної Волині (друга половина XV – перша половина XVII століть). – Львів: Видавництво Отців Василіан «Місіонер», 2007. – 336 с.
10. Часослов. – Острог, 10.XII. 1602. – 176 арк.
11. Грушевський М.С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. / Михайло Сергійович Грушевський – К.: Либідь, 1995. – Т.5. Кн.2. – 352 с. («Літературні пам'ятки України»).
12. Нагаєвський І. Об'єднання церкви й ідея патріархату в Києві: Історико-богословська студія. – Торонто: Українське видавництво «Добра книжка», 1961. – 171 випуск. – 91 с.
13. Кралюк П. «Совітованіє о благочестіи»: контекст, ідеї, автор // Філологічні студії. – Луцьк, 1997. – Вип. 2. – С. 81-87.
14. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI – початок XVIII ст.): Тексти і дослідження. – К.: Наук. думка, 1988. – 568 с.
15. Острозька академія XVI – XVII ст. Енциклопедичне видання / С.Абрамова, А.Атаманенко, В.Атаманенко та ін., І.Пасічник (голова ред. кол.). – Острог, 1997. – 201с.
16. Копержинський К. Острозька друкарня в Острозі та в Дермані після Берестейської унії 1596 р., її видання та діячі // Бібліологічні вісті. – К., 1924. – Січень-березень. – С.75-82.

17. Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні (XVI – перша половина XVII ст.): Збірник документів / Упоряд. Я.Д.Ісаєвич та ін. – К.: Наук. думка, 1975. – 344 с.
18. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів: Ін-т Українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2002. – 520 с.
19. Іямент дому княжат Острозьких... – Дермань, після 2.XII 1603. – 10 арк.
20. Мелетій (Пігас). Лист... – Дермань, 6.II. 1605. – 41 арк.
21. Огієнко І. Князь Костянтин Острозький і його культурна праця. Історична монографія. – Вінніпег, 1958. – 216с.
22. Луговцова С. Освещение личности и деятельности князя Василия-Константина Острожского в контексте преподавания исторических дисциплин в учебных заведениях Республики Беларусь // Наукові записки. Історичні науки. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Князь Василь-Костянтин Острозький в історії України та Європи» – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип.13. – 2008. – С.86-93.
23. Макарий (Булгаков), еп. Винницький. История русской церкви: Т. I–XII.– СПб.: Типография Р.Голике, Невский, №106, 1879. – Т.IX: История Западно-Русской или Литовской митрополии. 1458–1596 гг. – 688 с.

Хаврук Я. ДЕРМАНСКИЙ ЦЕНТР В КОНТЕКСТЕ РЕЛИГИОЗНО-КУЛЬТУРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КНЯЗЯ В.К. ОСТРОЖСКОГО

В статье рассматривается дерманский центр в контексте религиозно-культурной деятельности князя В.К. Острожского.

Ключевые слова: дерманский центр, религиозно-культурная деятельность, князь В.К. Острожский.

Havruk J. THE CENTER OF GERMAN IN THE CONTEXT OF RELIGIOUS AND CULTURAL ACTIVITIES OF V.K. OSTROZHSKY

In the article is examined the religiously cultural concentration in the context of religiously cultural activity of prince V. K. Ostrozky.

Key words: religiously cultural concentration, religiously cultural activity, prince V. K. Ostrozky.

УДК 930.2(477.43)»19»(092)

С.С. Калуцький

В'ЯЧЕСЛАВ ЛИПИНСЬКИЙ ПРО СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ СЕРЕДИНИ XVII СТ. В УМОВАХ ВЗАЄМВПЛИВУ СХОДУ ТА ЗАХОДУ

У статті зроблено спробу висвітлити бачення В. Липинським процесу формування політичної еліти Української держави середини XVII ст. в умовах взаємного впливу цивілізації Заходу і Сходу. З'ясовано ставлення дослідника до західної культури, яку він вважав найоптимальнішою для державності України, і східної, що, на думку дослідника, принесла немало деструктивних явищ. Розкрито розуміння істориком процесу європеїзації кращих представників українського козацтва і перетворення їх на провідну верству держави – аристократію (у розумінні вченого).

Ключові слова: Схід, Захід, еліта, В. Липинський, Великий кордон, шляхта, старшина, козацтво.

Значення політичної еліти для розвитку держави переоцінити складно. Тому й інтерес дослідників до вивчення цієї проблеми зберігається завжди. Зараз існує уже значна кількість літератури, присвяченої проблемам історії станів (шляхти, козацької старшини) та діяльності окремих особистостей, що відігравали провідну роль в українському державотворенні. Проте залишаються аспекти, які потребують подальшого наукового дослідження. Одним із них є становлення еліти держави Богдана Хмельницького в умовах цивілізаційного впливу Сходу та Заходу (Великого кордону). На жаль, з цієї проблеми спеціальних праць поки що немає. Історики її висвітлювали лише в контексті дослідження Великого кордону, що проходив територією України і мав відчутний, а іноді і вирішальний, вплив на розвиток державності,